РЕЗЮМЕТА

на публикации на Елмира Младенова Василева

за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент“ в област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.2. История и археология, специалност „Нова и най-нова история“ (Чуждестранни мисии на Балканите XVIII – XIX век) за нуждите на секция „Балканите XV – XIX век“ в ИБЦТ – БАН

1. МОНОГРАФИЯ

- Василева, Е. *Протестантски мисии в европейските провинции на Османската империя. Дейността на Американския съвет на пълномощниците на мисиите в чужбина (XIX век – до Първата световна война)*. Институт за балканистика с Център по тракология, БАН, 2025, ISBN:978-619-7179-63-7, 406 с.

Целта на това изследване е да проследи дейността на мисионерите на Американския съвет на пълномощниците на мисиите в чужбина (АСПМЧ) в европейските провинции на Османската империя във времето до Балканските и Първата световна война. То също така се стреми да изясни същността на протестантската мисионерска дейност и причините за нейния разцвет през XIX в. като представи една цялостна картина на работата на АСПМЧ на Балканите, позовавайки се на по-широка изворова база и отразявайки локалните специфики на тази дейност. Трудът се занимава само периферно с инициативите на други протестантски дружества работили в района по същото време (Британското и чуждестранно библейско дружество, мисиите на Методистката и на Презвитерианската църква, Американското библейско дружество и др.) и единствено доколкото имат връзка с това повествование. Освен това изследването е насочено конкретно към европейските провинции на Османската империя и не разглежда в детайли протестантските прояви в азиатските ѝ територии. Встрани от него остава също развитието на американската мисионерска дейност в Княжество България след 1878 г., където се създават по-различни условия за нейното развитие. Не е включена и автономната провинция Източна Румелия, макар и да е част от Османската империя, тъй като условията за мисионерската дейност там също са специфични, доколкото провинцията има собствени закони и вътрешна уредба. Така този труд изследва въпроса за мисиите на АСПМЧ единствено в контекста на административната и законодателна рамка на османската държава. Това е и причината времето на Първата световна война да се определи като горна граница на хронологичния обхват на изследването, тъй като след това Османската империя престава да съществува.

Избран е проблемно-хронологически и етно-териториален принцип на представяне дейността на американските мисионери, следвайки тяхното поетапно проникване на Балканите. В същото време акцент е поставен върху конкретиката и детайлите на работата им в отделните райони, както и развитието на отношенията им с местните общности и някои личности. Този подход цели да проучи въпроса „отвътре“, да даде лица и имена на участниците в тези събития, на представителите на формиралите се протестантски общности.

По отношение на структурата на този труд, първите две глави имат характер на уводни. В първата е представена еволюцията на идеята за мисионерска дейност сред протестантите, основаването на Американския съвет на пълномощниците на мисиите в чужбина през 1810 г., неговите структура, цели и мисия. Втората глава проследява историята на ранните християнски мисии в Османската империя от XVI век до началото на проникването на американски мисионери през XIX век. Следващата глава е посветена на американските мисионерски усилия сред гърците, които имат пионерски характер и важно значение за формирането на стратегия за работа сред православното население на Балканите. Проследено е развитието на тези инициативи сред гръцкото население, чието начало е поставено в хода на Гръцката революция, но приключва с утвърждаването на независима гръцка държава. Специално внимание е отделено на отношенията на протестантските мисионери с православното духовенство. Четвърта глава разглежда работата на мисионерската станция в Истанбул, която е централна за американските мисии в империята, там се помещават водещите мисионерски институции и се вземат важните решения за развитието на мисията, а тя служи също и за модел на всички останали станции във вътрешността на страната. Представени са усилията на първите протестантски мисионери в османската столица, които пристигат през 30-те години на XIX век и поставят основите на т.нар. Константинополска станция. Проследено е нейното развитие до края на века, като е поставен специален акцент на осъществяваната от мисионерите издателска работа, както и на основаните от тях учебни заведения, превърнали се в престижни образователни институции. Разгледани са също така въпросите за отношенията на протестантските мисионери с османските власти, както и за официалното признаване на протестантски милет и формирането на протестантски конгрегации в османската столица. Пета глава е най-дългата и разглежда работата на всички мисионерски станции в европейските провинции на Османската империя, следвайки хронологията на тяхното основаване. Започва с началото на проникването на протестантските мисионери във вътрешността на Балканите и пренасочването на техните усилия от проповеди сред евреите (в Солун и Истанбул), към работа сред българския народ. Първата мисионерска станция е организирана в Одрин, последвана от други в Пловдив, Стара Загора, София, Самоков, Битоля и Солун. Разгледан е и въпросът за работата на американските мисионери сред албанците и формирането на два центъра за проповед – в Корча и Елбасан. Представени са мисионерските инициативи в отделните райони, постиженията и разочарованията, развитието на отношенията на американските проповедниците с местните хора, намирането на последователи и формирането на протестантски конгрегации и църкви. Последната част от книгата е заключение, в което са разгледани резултатите от американската мисионерска дейност

на Балканите и са направени изводи относно постиженията и неуспехите на протестантските мисии в района и причините за тях.

2. СТУДИИ

2.1. Студии, публикувани в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация

- Vassileva, E. Protestant Missionaries in Nineteenth-century Eski Zağra. *Études balkaniques*, LVIII, 2, Институт за балканистика с Център по тракология - Българска академия на науките, 2022, ISSN:0324-1645, 299-320. (Реферира се в Scopus)

Студията разглежда работата на мисионерите на Американския съвет на пълномощниците на мисиите в чужбина в Стара Загора в периода от 1859 до 1877 г. Тяхна основна цел е постигането на духовна реформация, а използваните методи включват проповед, образователни и книжовни дейности. Много съществена инициатива е организирането на девическо училище в града, което се радва на определен интерес от страна на местните хора. Повечето от мисионерските усилия обаче са посрещнати, ако не с открита враждебност, то с безразличие. Въпреки че американските мисионери не постигат значими прозелитски резултати, те имат едно по-широко културно влияние сред населението на Стара Загора.

- Василева, Елмира. Американското земеделско училище в Солун и българите. В: Ю. Константинова, Н. Данова, Й. Желев (ред.), *Солун и българите: история, памет, съвремие*, Институт за балканистика с Център по тракология, 2019, ISBN:978-619-7179-10-1, 49, 227-276. (Реферира се в Web of Science)
  = Vassileva, E. The American Farm School in Salonica and the Bulgarians. In: R. Gradeva, Y. Konstantinova (eds.), *Salonica-Solun-Thessaloniki: the Bulgarian Traces*, The ISIS Press, Istanbul, 2022, ISBN:978-975-428-683-0, 303-334.

Студията проследява ранната история на Американския земеделски и производствен институт в Солун (Американско земеделско училище), основан през 1904 г. в резултат на дейността на протестантски мисионери в града. Неговите основатели са Джон Хенри Хауз и Едуард Хаскел, чиято основна цел е да осигурят на българските младежи в Македония под османска власт възможност за получаването на практично и полезно образование, което да им позволи да се реализират като пълноценни членове на едно добре функциониращо общество. Важно място в образователната програма имат християнските ценности и морал и училището има своя принос за пропагандирането на протестантски идеи сред местните хора. Независимо че мисионерите твърдят, че техният

институт има наднационален характер и е отворен за всички желаещи, във времето от неговото основаване до 1913 г., както повечето от учениците, така и всички неамерикански учители са българи. Училището променя своя облик след Балканските и Първата световна война, когато става част от гръцката образователна система.

- Vassileva, Elmira. Protestants in a Balkan Town: the Activities of the American Missionaries among the Bulgarians in Bitola (19th – Early 20th Century). *Études balkaniques*, LVI, 3, Институт за балканистика с Център по тракология - Българска академия на науките, 2020, ISSN:2534-8574, 670-693. (Реферира се в ERIH Plus)
  = Василева, Е.. Американските протестантски мисионери сред българите в Битоля (края на XIX - началото на XX век). В: Р. Прешленова (съст.), *Градът на Балканите. Пространства, образи, памет*, Институт за балканистика с Център по тракология - БАН, 2021, ISBN:978-619-7179-25-5, 26, 451-478.
  = Vassileva, Elmira. Protestants in a Balkan Town: the Activities of the American Missionaries among the Bulgarians in Bitola (19th – Early 20th Century). In: R. Preshlenova (ed.), *Citites in the Balkans. Spaces, Faces, Memories*, Институт за балканистика с Център по тракология, 2021, ISBN:978-619-7179-20-0, 323-348.

Студията е посветена на работата на мисионерската станция на Американския съвет на пълномощниците на мисиите в чужбина в Битоля в периода на нейното функциониране от 1873 до 1920 г. Няколко са посоките, в които се развива мисионерската дейност в града: проповеди, образователни и книжовни инициативи, медицински услуги и подпомагане на страдащите. Мисионерската работа е насочена преимуществено към българите в града и околността, макар и американците да се опитват да разширят своята дейност, най-вече сред албанското население. Най-големите постижения на протестантската мисия в Битоля е основаването и поддържането в продължение на почти 40 години на девическо училище с пансион, както и формирането на Българска евангелска църква.

- Vassileva, E. The Activities of the Franciscan Order in the Ottoman Territories: Missionary Approaches. *Études balkaniques*, LIII, 3, Институт за балканистика с Център по тракология - Българска академия на науките, 2017, ISSN:0324-1645, 415-449.
  (Реферира се в ERIH Plus)

Студията разглежда мисионерските стратегии на членовете на Францисканския орден (обсерванти) в европейските провинции на Османската империя през XVII в. и по-специално работата на братята от францисканската провинция *Босна Сребърна*. Във фокуса на изследването е мисията на босненските францисканци в българските земи и евангелизаторските усилия на босненски и български проповедници сред т.нар. павликяни. Разгледани са също отношенията на католическите мисионери с православното и мюсюлманско население. Тези проблеми са поставени в контекста на

мисионерските традиции на Францисканския орден и прилагането на католическите реформи в следтридентския период.

2.2. Студии, публикувани в нереферирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни томове

- Vassileva, E. Propagating the Gospel among "Nominal Christians": American Protestant Missionaries in the 19th-century Ottoman Balkans. In: E. Naxidou, Y. Konstantinova (eds.), *Christian networks in the Ottoman Empire. A Transnational History*, CEU Press, 2024, ISBN:978-963-386-775-4, DOI: https://doi.org/10.7829/jj.17610845, 26, 224-250.

Студията е посветена на работата на мисионерите от Американския съвет на пълномощниците на мисиите в чужбина в европейските части на Османската империя. Тя разглежда основните аспекти на мисионерската работа – благовестителска, книжовна и образователна дейност, благотворителност. Основен резултат е формирането на протестантски общности на Балканите, макар и да не са многобройни. Наред с това, американските мисионерски инициативи водят до формирането на мрежа на непряко протестантско влияние. В основата на това влияние са съществуващите евангелски църкви и местни църковни съюзи, които разпространяват идеи и практики. Изградена е и мрежа от мисионерски образователни институции, които съдействат за установяването на трайни връзки не само между протестантите в империята, но и между хора от други християнски деноминации, мюсюлмани и евреи. И накрая, в резултат на широкото разпространение на протестантските печатни издания, се разпространяват идеи, които оказват едно общо културно влияние на Балканите през османския период.

- Vassileva, E. American Protestant Missionaries and their Educational Institutions in the European Provinces of the Ottoman Empire (19th – beginning of the 20th c.). *Revista istorică*, XXXV, 4-6, 2024, ISSN:1018-0443, DOI:10.59277/RI.2024.4–6.35.06, 361-381.

Студията разглежда образователните инициативи на мисионерите от Американския съвет на пълномощниците на мисиите в чужбина, работещи в европейските провинции на Османската империя. Тези инициативи заемат важно място в тяхната дейност, като основна цел на откритите училища е да подготвят сътрудници на мисията от местен произход, но също и да привличат нови последователи. Първите протестантски образователни институции са отворени в османската столица, но по-късно такива се появяват и в европейските територии на империята – в Пловдив, Стара Загора, Самоков, Битоля и Солун. Осигурявайки качествено и модерно образование, тези училища се

развиват отвъд своите чисто религиозни приоритети и имат едно по-широко културно влияние, допринасяйки за модернизацията на османските Балкани.

- Vassileva, E. American Missionaries among Greeks and Bulgarians: Salonica Station by the End of the 19th and Beginning of the 20th Centuries. In: Y. Konstantinova, E. Naxidou (eds.) *Greeks and Bulgarians: Parallels and Intersections in History and Culture*, Institute of Balkan Studies & Centre of Thracology - Bulgarian Academy of Sciences, 2021, ISBN:978-619-7179-21-7, 24, 165-189.

Студията е посветена на работата на мисионерската станция на Американския съвет на пълномощниците на мисиите в чужбина в Солун. Такава е основана за първи път към средата на XIX в., когато съществува едва няколко години, осъществявайки дейност предимно сред еврейското население на града. През 1894 г. в града е организирана нова мисионерска станция на Съвета под ръководството на опитните мисионери Джон Хенри Хауз и Едуард Хаскел, които посвещават своите усилия предимно на българите в града и в един обширен район в околността му. Основни аспекти на мисионерската работа включват проповедническа дейност, разпространение на религиозна литература, организиране на училища, благотворителност. Мисионерите в Солун се изправят пред редица трудности, породени от политическата нестабилност в района и враждите между отделните етнически групи. Балканските и Първата световна война водят до драстични промени в дейността на Солунската мисионерска станция, която намалява и се преориентира към гърците. Трайни резултати от десетилетното съществуване на протестантската мисия в Солун остават в сферата на образованието.

- Василева, Е. Американската протестантска мисия в Солун и националният въпрос на българите (края на XIX – началото на XX в.). В: З. Първанова (съст. и ред.), *Религиозни институции и национална идентичност на Балканите (XIX–XX век). Сборник с изследвания посветен на 150-годишнината от учредяването на Българската екзархия*, Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, 2021, ISBN: 978-619-245-163-9, 21, 183-204.

Студията разглежда въпроса за отношението на американските протестантски мисионери към националния въпрос на българите. През 1894 г. Американският съвет на пълномощниците на мисиите в чужбина основава своя станция в Солун, чиято основна задача е да развива дейност сред българите в османските територии. Американците живеят в продължение на дълги години сред местните хора и са непосредствени наблюдатели на много от важните събития в края на XIX и началото на XX в. Мисионерите имат специално отношение към българския национален въпрос. Те се отнасят със съчувствие към стремежа към национално обединение, но са категорично против използването на насилие от страна на революционната организация. Американците вярват, че единственият начин да се решат проблемите на християнското

население в Османската империя е провеждането на реформи. Въпреки това, заради своята дейност, те са смятани за поддръжници на българската национална кауза.

- Vassileva, E. Ottoman Istanbul from the Perspective of the Catholic Missionaries in the Post-Tridentine Period (end of 16th – 17th centuries). In: F. M. Emecen, A. Akyıldız, E. S. Gürkan (eds.), *Osmanlı Istanbulu*, IV, Istanbul 29 Mayıs Üniversitesi Yayınları, 2017, ISBN: 978-605-9437-07-3, 289-312.

Студията представя образа на османската столица през погледа на католическите мисионери идващи от християнска Европа в следтридентския период (XVI-XVII в.). Анализирани са трудовете на няколко представители на Римската католическа църква, работили в Истанбул в разглеждания период: Пиетро Чедулини, епископ на Нин, който посещава османската столица през 1580 г.; Джулио Манчинели, основател на йезуитската мисия в Истанбул (1583-1585); Пасифик дьо Прован, представител на първата френска капуцинска мисия на Изток (1622 г.); Джовани Маури дела Фрата, викарий на латинския патриарх на Константинопол (1629-1631); францисканският мисионер Анджело Петрика да Сонино (1639-1640). Те разглеждат древната и славна история на града, в който католическата църква има здрави позиции. Той е политическият център на Османската империя, както и средище на основния религиозен конкурент – православния патриарх. Космополитният град, разнообразието от култури и примерите за синкретизъм са неща, които впечатляват мисионерите.

- Vassileva, E. The Catholic Reforms on the Balkans and the Bosnian Franciscans, 16th – 17th Centuries. *Études balkaniques*, LI, 2, Институт за балканистика с Център по тракология - Българска академия на науките, 2015, ISSN:0324-1645, 90-114.

Следтридентският период е време за реорганизация и възстановяване на католическата църква, като тези промени водят до провеждането на реформи и сред католическите църковни структури в европейските провинции на Османската империя. Важен фактор за проникването на тези идеи сред местните католици е францисканската провинция *Босна Сребърна*. Прилагането на тридентските реформи обаче е причина за промени в традиционния начин на работа босненските францисканци и е причина за множество конфликти. Все пак следтридентската реформена програма съдейства за обновление на католическата дейност в териториите под османска власт.

- Vassileva, E. Les missions des franciscains bosniaques et bulgares dans les terres d'outre-Danube au XVIIe siècle. *Études balkaniques*, L, 3, Институт за балканистика с Център по тракология - Българска академия на науките, 2014, ISSN:0324-1645, 148-172.

Студията разглежда мисионерската дейност на францисканците от провинция *Босна Сребърна*. Те са сред най-активните мисионери на Католическата църква през XVII в. Тяхната дейност се осъществява в обширен район в земите намиращи се под пряка османска власт, както и в териториите на османските васали на север от р. Дунав. Босненските францисканци имат важно значение и за формирането на българска католическа общност. Българските и босненски католици са тясно свързани през XVII в. и често в мисиите на босненските францисканци в Османска Унгария, Трансилвания, Влахия и Молдова участват и българи. Тези отношения разкриват интересни и непознати аспекти на историята на Югоизточна Европа.

3. СТАТИИ

3.1. Статии и доклади, публикувани в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация

- Vassileva, E. Franciscan missions in Bulgaria. In: D. Thomas, J. Chesworth (eds.), *Christian-Muslim Relations. A Bibliographical History. Volume 10 Ottoman and Safavid Empires 1600-1700*, BRILL, Leiden-Boston, 2017, ISBN:9789004345652, ISSN:1570-7350, 470-481. SJR:0.25.
  (Реферира се в Scopus)

Статията е посветена историята на францисканската мисия в България и книжовното наследство на нейните представители. Фокусът е върху отношенията между християни и мюсюлмани и тяхното отражение в литературата и кореспонденцията на францисканците в българските земи. Статията представя наличната библиография по разглеждания въпрос.

3.2. Статии и доклади, публикувани в нереферирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни томове

- Василева, Е. Книжовната дейност на американските протестантски мисионери в Цариград през XIX век. В: Н. Александрова, Р. Заимова, А. Алексиева (ред.), *Дългият осемнадесети век 3. Книгите като събития в Европа и Османската империя (XVII-XIX век)*, Българско общество за проучване на осемнадесети век, 2020, ISBN:978-619-91614-0-1, ISSN:2603-4492, 30-48.

Статията разглежда въпроса за развитието на книжовната дейност на мисионерите от Американския съвет на пълномощниците на мисиите в чужбина в Османската империя. Тази дейност има много важно значение за развитието на мисионерската работа, така че осигуряването на печатница е една от най-ранните инициативи на американските

мисионери. Такава започва да функционира най-напред в Малта, след това в Смирна, а от 1853 г. – в Истанбул. Тя се превръща във важно мисионерско средство, тъй като позволява създаването и разпространението на литература на почти всички говорими езици в обширната империя. Наред с библията и други религиозни текстове, в мисионерската печатница се издават граматики, речници и учебници. С цел да се привлече вниманието на по-широка публика мисионерите публикуват също така вестници и списания на арменски, турски, гръцки и български езици. Тези протестантски периодични издания се отличават със своето качество и достъпност и имат далеч по-голямо влияние от предвиденото. Без съмнение книжовната дейност на американските протестантски мисионери има значение за културното израстване на всички народи, сред които те работят.

- Василева, Е. Опознавателните обиколки на американските протестантски мисионери на Балканите през XIX век. В: А. Балчева (съст.), *Култура на пътуването в Европейския Югоизток*, Институт за балканистика с Център по тракология - БАН, 2020, ISBN:978-619-7179-13-2, 411-428.

Началото на американските протестантски мисии на Балканите е поставено през 30-те години на XIX в., когато са осъществени първите опознавателни обиколки от страна на мисионерите. Тяхната цел е да опознаят местните условия и проучат възможностите за разгръщане на мисионерска работа. Един от най-важните резултати на тези ранни обиколки е откриването на българите, целенасочената пропаганда сред които започва да се осъществява от 50-те години на века. Мисионерите пътуват по градове и села, срещат се с местни хора и ги запознават с протестантските идеи, а така също с американските ценности, морал и начин на живот. В същото време те опознават местните езици, обичаи и особености, като редовно публикуват своите наблюдения в специализираните мисионерски издания. Техните разкази са интересни източници на информация за тези специфични културни общувания на Балканите през XIX в.

- Василева, Е. Католическото духовенство в българските земи и преносът на идеи в Османската империя (XVII век). *Годишник на Софийския университет „Св. Климент Охридски", Център за славяно-византийски проучвания „Иван Дуйчев"*, 100 (19), 2019, ISSN:1311-784X, 160-174.

Католиците в българските земи не са многобройни, но тяхната дейност в османския период има своето място в историята на българите и Югоизточна Европа като цяло. Много важен е XVII в., когато са осъществени духовните и политически инициативи на българските католици, чиято кулминация е избухналото през 1688 г. Чипровско въстание. Католическото духовенство в българските земи е съставено преимуществено от членове на Францисканския орден, които са тясно свързани с францисканската

провинция *Босна Сребърна* и нейната мисия сред българите. Историята на българския католицизъм е в пряка връзка с политиката на Римската църква на Балканите и често зависи от други фактори като развитието на османо-европейските отношения, които от своя страна се отразяват на отношението на османците към немюсюлманите в империята. Българските католици, благодарение на своята религиозна принадлежност, са част от една контактна мрежа, надхвърляща географски и политически граници. Техни представители съставляват българския интелектуален елит през XVII в. Те са образовани в католически колежи в Италия и са запознати с актуалните тенденции и концепции. Така те са основни преносители на модерни идеи сред българите. Наред с това те имат връзка с християнска Европа и са единствените, които могат да осигурят на Рим и европейските дворове информация за българите под османска власт. Тяхната книжовна дейност, както и политическите и дипломатическите им действия имат голямо значение за това.

- Василева, Е. Американската протестантска пропаганда в Османската империя и българите. *Християнство и култура*, 135, 8, Комунитас, 2018, ISSN:1311-9781, 34-41.

Статията предлага преглед на развитието на американската протестантска пропаганда в Османската империя и сред българите. Разгледани са благовестителските, книжовни и образователни инициативи на мисионерите.

- Василева, Е. Протестантският вестник „Зорница" и българите. *Християнство и култура*, 136, 9, Комунитас, 2018, ISSN:1311-9781, 53-66.

Статията разглежда въпроса за използването на печатарската преса като ефективно средство за духовно просвещение, като фокусът е насочен към американската мисионерска печатница в Истанбул и издавания на български език в. Зорница. Той има славата на най-дълго съществувалия вестник на български език, като излиза редовно в османската столица от 1876 до 1897 г. Неговата цел е да служи като мисионерско средство за разпространение на евангелските истини сред българите. Тъй като другите мисионерски методи се оказват не особено плодотворни, Зорница е смятана за големия успех на американската протестантска мисия. Но на вестника е съдено да се превърне в нещо повече от религиозно издание. Обнародвайки светски и политически новини, той става влиятелно и много важно издание за българите в земите под османска власт. Той допринася значително за просвещението и повишаването на тяхното образователно равнище и е важен източник на информация за света извън империята.

- Василева, Е. Българско участие във францисканските мисии в Югоизточна Европа през XVII в.: Павел от Петокладенци. В: *Societas Classica. Култури и*

религии на Балканите, в Средиземноморието и Изтока, Университетско издателство „Св. Св. Кирил и Методий", Велико Търново, 2017, ISBN:978-619-208-128-7, 464-482.

Статията е посветена на личността и делото на Павел от Петокладенци, български францискански мисионер с павликянски произход. Благодарение на францисканската мисионерска дейност той успява да извърви дългия път от малкото крайдунавско село Петокладенци до Рим, да получи добро образование, да направи кариера и да се запознае със света отвъд пределите на Османската империя, твърде далечен и непознат за повечето българи от епохата. Неговата история е пример за участието на представители на българската католическа общност в разгърналото се следтридентско мисионерство. Тя свидетелства за поддържането на контакти и взаимоотношения надхвърлящи географски и политически предели и дава информация за функционирането на католическите институции на Балканите и техните общности през османския период.

- Василева, Е. Босненските францисканци и българските католици в годините на подготовка на Чипровското въстание. В: А. Каменова-Борин, Т. Дончев (съст.), *Личност, народ, история. Националноосвободителните борби през периода XV-XIX в.*, Институт „Балаши" - Унгарски културен институт, София; Исторически музей - Чипровци, 2014, ISBN:978-954-9496-19-2, 36-48.

Статията проследява мисията на босненските францисканци в българските земи от края на XVI и през XVII в. Благодарение на францисканците се възражда католическата дейност в тези райони, създава се местна католическа йерархия и се формира истински български интелектуален елит, който освен че осъществява чисто религиозна пропаганда, оглавява едно движение за духовно и политическо възраждане на българите. Българските католици се оказват част от една голяма, трансгранична католическа общност на Балканите, обусловена от дейността на босненските францисканци.